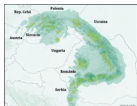

Munții Carpați reprezintă prelungirea, mai scundă, spre nord-est, a Alpilor și se continuă cu Munții Balcani (Stara Planina), aparținând sistemului muntos alpino- carpato- himalayan. Cu o lungime de 1.500 km, și o suprafață de 170.000 km², Carpații reprezintă unul dintre cele mai importante lanțuri montane ale Europei (Munții Alpi au o lungime de 1.000 km și suprafața de 140.000 km²).

Lanțul carpatic se întinde pe teritoriul a șapte state: Austria, Cehia, Slovacia (unde atinge altitudinea maximă de 2.655 m în Vf. Gerlachovsky – Mții Tatra), Ungaria, Ucraina, România și Serbia, fiind încadrați de Bazinul Vienei (care-l separă de lanțul alpin) și culoarul Timokului (care-l separă de Stara Planina, în Peninsula Balcanică).

Dacă ridicarea și încrețirea Alpilor (orogeneza alpina) s-a realizat în prima jumătate a Cretacicului și s-a finalizat pe la mijlocul Neozoicului, sistemul carpatic a fost supus procesului de încrețire abia la sfârșitul Cretacicului (faza Iaramică) și s-a continuat până la sfârșitul Pleistocenului și chiar în prima parte a Cuaternarului.

Carpații prezintă trei sectoare foarte bine individualizate:

- Carpații Nord-Vestici
- Carpații de Mijloc
- Carpații Sud-Estici, dețin 54% din lanțul carpatic și se desfășoară în întregime pe teritoriul României

Pe teritoriul României, Carpații se desfășoară de la granița cu Ucraina (în nord) până la granița cu Serbia (în sud), după care se arcuiesc spre nord până la valea Someșului. Restul limitelor aparțin în totalitate teritoriului României, atât la exterior, spre unitățile de podișuri, dealuri și câmpii, cât și la interior, spre Depresiunea Transilvaniei. Între aceste limite, Carpații României au o lungime de peste 910 km și o suprafață de circa 66.303 km², ocupând 27,8% din teritoriul României.

Ținând cont de altitudine, Carpații se încadrează în categoria munților mijlocii, care depășesc 2.500 m doar pe areale restrânse (în special în Carpații Meridionali). Altitudinea medie a Carpaților este de 840 m, iar 90% din suprafața lor se situează la înălțimi mai mici de 1.500 m. Există însă o mare varietate a înălțimilor în ansamblu arcului carpatic, ceea ce impune individualizarea unor unități precis delimitate. Astfel, se observă că aproximativ 85% din masivele muntoase cu altitudini de peste 2.000 m se desfășoară între limitele spațiale: valea Prahovei și Culoarul Timiș- Cerna. Ramura răsăriteană a Carpaților deși deține aproape 50% din relieful situat deasupra curbei de 1.500 m, depășește doar în două masive 2.000 m. Aria montană dintre văile Dunării și Someșului se află în proporție de 95% sub altitudinea de 1.000 m.

Carpații se caracterizează printr-o alcătuire geologică destul de complexă: alături de șisturi cristaline cu intruziuni granitice, sunt foarte bine puse în evidență formațiuni vulcanice (începând din Slovacia până în SE Munților Apuseni). Aliniamentul vulcanismului neogen al Carpaților reprezintă cel mai lung lanț montan de acest fel din Europa. Cutremure destul de frecvente se produc în Carpații de Curbură (cutremure vrâncene) unde hipocentrele au adâncimi mari, fapt care favorizează extensiunea lor în Podișul Moldovei și în estul Câmpiei Române.

La nivel de generalizare, alcătuirea geologică a Carpaților se caracterizează printr-o triplă zonalitate a formațiunilor în Carpații Orientali (pe latura vestică domină rocile eruptive, în partea centrală cele cristo-mezozoice iar pe latura estică flișul), mozaicarea foarte accentuată în Carpații Occidentali și o relativă simplitate

În Carpații Meridionali. Această alcătuire geologică a determinat apariția unor resurse subsolice variate precum: energetice (petrol, cărbuni), metalifere (neferoase și în mai mică măsură feroase), nemetalifere (în special materiale de construcții dintre care se remarcă rocile eruptive și calcarele, apoi gresiile, caolitul), ape minerale carbogazoase și termale.

Puternic fragmentați, munții Carpați includ un număr mare de depresiuni (cca 336) ceea ce reprezintă 35% din depresiunile de pe teritoriul României, ele ocupând 23% din spațiul montan al țării. Această fragmentare puternică se datorează atât orogenezei alpine (în special cea care a început în Badenian, faza stirică) și vulcanismului neogen cât și evoluției rețelei hidrografice, care s-a adâncit mereu, în raport cu retragerea apelor marine de la centru spre exterior. În Carpații Orientali se remarcă ariile depresionare Bârgău- Dornelor- Câmpulung și Brașov- Pasul Oituz- Valea Troțului; în Carpații Meridionale, culoarul Rucăr- Bran; la limita Carpaților Meridionali cu cei Occidentali apar culoarele Timiș- Cerna și Bistra- Strei, iar în Carpații Occidentali se remarcă marile arii depresionare de pe latura vestică. De asemenea, trebuie amintită și aria de discontinuitate dintre Munții Apuseni și Munții Maramureșului, unde, în urma diastrofismului stiric, cristalinelul a fost supus unei puternice fragmentări și scufundări, astfel încât au mai rămas la zi numai cunoscutele insule ale Jugului Intracarpatic.

În munții înalți (cum sunt Carpații Meridionali), în Pleistocen, s-a simțit din plin acțiunea glaciațiunii, în urma căreia au rămas numeroase circuri, văi și morene glaciare. Unele circuri glaciare au fost umplute cu apă, în Holocen (când se produce încălzirea climei), astfel încât, în prezent, Carpații Meridionali dețin cel mai mare număr de lacuri glaciare (dintre care amintim doar Lacul Mioarelor, în Munții Făgăraș - fiind situat la cea mai mare altitudine (2.282 m) de pe teritoriul României și Lacul Șeselor din masivul Godeanu care se situează la cea mai mică altitudine (1.712 m), din România).

Datorită poziției centrale pe teritoriul României, Munții Carpați imprimă caracterul radiar al rețelei hidrografice, văile îndreptându-se în toate direcțiile. Râurile prezintă un potențial hidroenergetic destul de ridicat, acesta fiind în mare parte valorificat prin amenajări cu funcții complexe (regularizarea debitelor, producția de energie electrică, alimentarea cu apă, turism etc.).

Relieful, prin altitudine, orientarea culmilor, expoziția versanților, prezența depresiunilor intramontane, a determinat apariția unor particularități biopedoclimatice distincte. Aceste particularități au determinat la rândul lor individualizarea a două trepte distincte, astfel:

1. Treapta munților scunzi și mijlocii

2. Treapta munților înalți

Treapta munților scunzi și mijlocii cuprinde arealele desfășurate în intervalul altitudinal 800 – 1800 m. În acest interval sunt cuprinse 60% din pădurile României.

La partea inferioară a acestei trepte (800 – 1.200 m) domină pădurile de carpen și fag, urmată apoi (1.200 – 1.400 m) de pădurile de amestec fag- rășinoase, iar la partea superioară pădurea este constituită din conifere (în principal molid și brad).

Pădurea din acest spațiu a fost intens antropizată, scopul principal fiind obținerea terenurilor pentru pășunat. Astfel a apărut o vegetație specifică: păiușul roșu (*Festuca rubra*), iarba vântului (*Agrostis tenuis*) etc.

Agro

Condițiile climatice se caracterizează prin:

- Temperatura medie anuală se menține la valori pozitive (2 °C - 4 °C)
- Temperatura medie a lunii ianuarie este cuprinsă între -2 °C...-4 °C, iar temperatura medie a lunii iulie este de 14

o

C- 18

o

C

- Amplitudini medii anuale de 21 °C - 22 °C
- Cantitatea medie de precipitații variază între 750 – 1.000 mm/an
- Durata anuală a stratului de zăpadă este de 80 – 95 zile

În aceste condiții s-au dezvoltat soluri podzolice și brune feriiluviale (pe suprafețele mai plane) și soluri brune acide pe versanții înclinați. Prezența formațiunilor dure și a versanților puternic înclinați a determinat apariția unei vegetații de stâncărie, iar solurile formate sunt din categoria celor scheletice și a litosolurilor (răspândite pe areale destul de extinse).

Fauna este reprezentată de: cerb (*Cervus elaphus*), urs (*Ursus arctos*), misteț (*Sus scrofa*), căpriorul (*Capreolus capreolus*), râs (*Lynx lynx*), cocoșul de munte (*Tetrao urogalus*), iar în ape întâlnim păstrăvul (*Salmo trutta fario*), lipanul (*Thymallus thymallus*).

Treapta munților înalți cuprinde arealele de peste 1.800 m (aproximativ 23% din suprafața Carpaților).

Clima este aspră și umedă, temperatura medie anuală situându-se în jurul valorii de 0 °C. În sezonul rece, temperatura aerului coboară până la valori de -10

°C...-11

°C (în februarie), iar în cel cald urcă la valori de 8

°C (în august). Se înregistrează până la 7-8 luni de îngheț pe an, iar stratul de zăpadă persistă 200 – 220 zile/an. În unele locuri adăpostite și în anii mai reci zăpada poate să se păstreze de la un an la altul. Cantitatea medie de precipitații este de circa 1.000 – 1.400 mm/an, valorile variind în funcție de poziția culmilor față de circulația maselor de aer. Viteza vântului este de 7 -8 m/s.

Aceste condiții climatice nu sunt favorabile dezvoltării pădurilor, astfel încât are loc o trecere de la pădure la arbuști și subarbuști.

La partea inferioară a acestei trepte (etajul subalpin inferior) apar rariști de pădure, urmate de desișuri de jeapăn (*Pinus mugo*) și ienupăr pitic (*Juniperus sibirica*). Urmează apoi o fâșie de arbuști pitici constituită din smirdar (*Rhododendron koschyi*)

), afin (*Vaccinium uliginosum*)

), merișor (

V. Vitis idaea

), salcie pitică (

Salix reticulata, S. retusa

). Îndepărtarea vegetației de arbuști (în anii '50 - 60') a determinat apariția pajiștelor secundare de părușcă (

Festuca ovina

), iarba stâncilor (

Agrostis rupestris

).

La partea superioară a acestei trepte (etajul subalpin superior) apar pajiștile alpine, în care predomină coarna (*Carex curvula*), păiușul alpin (*Festuca supina*) și firuța alpină (*Poa alpina*), precum și o mulțime de mușchi și licheni. Aici sunt prezente solurile podzolice și humico-silicaticice, cu un profil în care se găsesc multe elemente scheletice și fiind puternic acide (pH până la 4). Această zonă reprezintă domeniul caprei negre (

Rupicapra rupicapra

) și a acvilei de munte (

Aquila chrysaetus

), iar în apele limpezi și bine oxigenate este prezent păstrăvul (

Salmo trutta fario

).

Datorită accesibilității dar și rolului de refugiu, Carpații au constituit un teritoriu bine populat din cele mai vechi timpuri. Principalele îndeletniciri ale locuitorilor din Carpați au fost creșterea animalelor și agricultura. Așezările au apărut și s-au dezvoltat în special în locurile adăpostite dar s-a ținut cont și de prezența surselor de apă, a terenurilor pentru pășuni și fânețe și pentru cultivarea plantelor. Pe măsura evoluției sociale, activitățile din spațiul carpatic s-au diversificat: exploatarea și prelucrarea lemnului, exploatarea cărbunilor și a minereurilor feroase și neferoase, a unor resurse nemetalifere etc.

Carpații se caracterizează și printr-un grad ridicat de umanizare, numărul așezărilor urbane fiind în număr de 65, cu o populație de circa 1.460.000 locuitori. Cele mai multe centre urbane sunt situate în Carpații Orientali. Numărul așezărilor rurale este mult superior, aproximativ 2.500 de sate, ale căror dimensiuni variază foarte mult: sate mari cu o populație de peste 5.000 locuitori și sate cu mai puțin de 100 locuitori (cazul satelor risipite). Densitatea populației poate depăși 100 loc/km² în unele culoare de vale și în depresiuni dar poate să scadă până la 25 loc/km².

În totalitatea sa, arcul carpat, în funcție de repetabilitatea unor fenomene și procese fizico-geografice exprimate în caracterele comune de peisaj, dar și a poziției față de Depresiunea Transilvaniei permite individualizarea a trei subunități:

- Carpații Orientali
- Carpații Meridionali
- Carpații Occidentali